

Drogová úmrtí a úmrtí pod vlivem drog v roce 2016

Fatal drug overdoses and death with the presence of drugs in 2016

Souhrn

Národní registr pitev a toxikologických vyšetření na odděleních soudního lékařství je novým zdravotním registrem. Tento registr obsahuje data o všech pitvách a toxikologických vyšetřeních, které byly provedeny na odděleních soudního lékařství. V roce 2016 bylo identifikováno 32 případů smrtelných předávkování nelegálními drogami a 97 úmrtí pod vlivem drog z jiných příčin než předávkování.

Summary

The National Register of autopsies and toxicological examinations performed at forensic medicine departments is new health register. The register includes data on all autopsies and toxicological examinations performed at forensic medicine department. 32 death resulting from overdoses on illicit drugs and 97 deaths with the presence of drugs were detected in 2016.

Úvod

Od 1. 4. 2012 platí zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve kterém je mezi národními zdravotní registry zařazen Národní registr pitev a toxikologických vyšetření prováděných na oddělení soudního lékařství (NRPATV) spravovaný ÚZIS ČR.

Tento registr shromažďuje data získaná z pitev a jejich toxikologických vyšetření na soudně-lékařských odděleních. Na těchto odděleních jsou podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, prováděny především pitvy náhlých úmrtí a násilných úmrtí, včetně sebevražd.

Národní registr pitev a toxikologických vyšetření prováděných na oddělení soudního lékařství je kompletním zdrojem informací jak o podrobnostech a okolnostech náhlých a násilných úmrtí, tak o jejich příčinách. Jeho data jsou podpůrným zdrojem při přípravě a předávání údajů o úmrtnosti a jejich příčinách do mezinárodních institucí, jako jsou zejména Světová zdravotnická organizace, Evropská komise a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.

Je zejména možné sledovat kauzální vztahy mezi sledovanými faktory, které jiné zdroje neumožňují, zejména co se týká příčiny smrti za přítomnosti alkoholu nebo jiné drogy či toxikologicky významné látky v organizmu. To má význam především při rozhodování

o chování státu vůči problematice alkoholu a jiných drog (např. v dopravě). Data přispějí k objasnění vlivu alkoholu na náhlá úmrtí, což může významně přispět k jejich prevenci. To se rovněž týká vztahu alkoholu a náhodných smrtelných úrazů i dokonaných sebevražd.

Registr navíc přináší informace o tzv. drogových úmrtích, tj. úmrtích na předávkování návykovými látkami a úmrtích z jiných příčin za jejich přítomnosti. Drogová úmrtí jsou jedním z pěti klíčových indikátorů drogové epidemiologie stanovených Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost, jejichž sběr je členským státům EU uložen v článku 5 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1920/2006 ze dne 12. prosince 2006. Sledování drogových úmrtí je součástí Drogového informačního systému, jehož realizaci předpokládá řada usnesení vlády k národním strategiím protidrogové politiky a jejich akčním plánům, aktuálně k Národní strategii protidrogové politiky na období 2010–2018 a akčního plánu na období 2010–2012. Harm reduction, čili snížení negativních důsledků užívání drog je jedním ze čtyř pilířů této strategie. Bez sledování trendu drogových úmrtí nelze tento cíl evaluovat.

Metodika

NRPATV byl spuštěn v únoru 2015. Během několika měsíců se do sběru dat zapojila všechna oddělení soudního lékařství až na jedno pracoviště z Libereckého kraje (vzhledem k tomu, že toto oddělení provádí méně než 30 pitev ročně, nemá tento výpadek zásadní vliv na kvalitu hlášených dat).

V NRPATV je evidována položka „Vliv látky na úmrtí“ týkající se vlivu užití látky na příčinu a mechanismus úmrtí. V případě, že je provedeno toxikologické vyšetření a je detekována některá z vyšetřovaných látek, tato položka nabývá jedné z následujících čtyř hodnot:

- „předávkování“ (pokud je předávkování příčinou úmrtí nebo pravděpodobnou příčinou úmrtí),
- „možný vliv“ (pokud intoxikace látkou měla vliv na mechanismus nebo příčinu úmrtí, která je jiná než předávkování - typicky např. úmrtí na zranění při dopravní nehodě pod vlivem alkoholu),
- „vedlejší nález“ (požití látky nemělo vliv na příčinu ani mechanismus úmrtí),
- „nebyl zjištěn“ (toxikologické vyšetření bylo negativní).

Hodnota „předávkování“ je pak výběrovým kritériem pro extrakci přímých drogových úmrtí (smrtelných předávkování) spolu s kombinacemi diagnóz, které podle standardu EMCDDA pro drogová úmrtí indikují přímé drogové úmrtí. Hodnota „možný vliv“ pak vede k výběru nepřímých drogových úmrtí - úmrtí pod vlivem drog z jiných příčin.

Drogová úmrtí

V ČR jsou povinně soudním lékařem prováděny pitvy všech náhlých úmrtí v případech, kdy prohlížející lékař nemohl stanovit příčinu smrti, a všech násilných úmrtí (tj. také všech úrazů a otrav). V roce 2016 bylo provedeno necelých 13 tisíc soudních pitev (přibližně stejně jako v roce 2015), u 46 % z nich bylo provedeno toxikologické vyšetření.

V roce 2016 bylo zjištěno 94 přímých drogových úmrtí (104 v roce 2015), tj. smrtelných předávkování nelegálními drogami, těkavými látkami a psychoaktivními léky, a to jak předávkování sebevražedná, tak náhodná či bez zjištěného úmyslu. Z toho bylo

32 případů smrtelných předávkování nelegálními drogami a těkavými látkami (44 v roce 2015). Psychoaktivní léky byly příčinou předávkování v 62 případech (60 případů v roce 2015).

Bylo identifikováno celkem 15 případů smrtelných předávkování opioidy (20 v roce 2015). V 7 případech byl v roce 2016 příčinou opioid samotný, v 8 případech šlo o kombinaci s benzodiazepiny či jinými psychoaktivními léky. Mezi detekovanými opioidy byly zastoupeny dihydrokodein (5), morfin (3), oxycodon (2), buprenorfin (1) a fentanyl (1).

Pervitin byl příčinou smrtelného předávkování v 10 případech (15 v roce 2015), z toho v 9 případech byl užit samotný nebo v kombinaci s amfetaminem (který je metabolitem metamfetaminu). V 5 případech šlo o smrtelné předávkování těkavými látkami (7 v roce 2015), z toho po 2 případech chloroformem a isopropanolem, po 1 případu toluenem, butanem a chlorovanými uhlovodíky.

V roce 2016, stejně jako v roce 2015, nebylo hlášeno žádné úmrtí v důsledku předávkování tanečními drogami typu MDMA nebo novými syntetickými drogami, halucinogeny ani THC (tabulka 1).

Smrtelná předávkování psychoaktivními léky jsou ve více než polovině případů sebevražedná, většinou jde o kombinaci léků s alkoholem. Celkem bylo v roce 2016 zjištěno 62 případů smrtelných předávkování psychoaktivními léky (60 v roce 2015), z toho v 18 případech šlo o benzodiazepiny, v 10 případech o zolpidem samotný nebo v kombinaci s jinými léky, v 6 případech šlo o kombinaci tramadolu s jinými léky a ve 2 případech o samotný tramadol.

V roce 2016 zůstal počet smrtelných předávkování nelegálními drogami a těkavými látkami nadále na nízké úrovni. Oproti roku 2015 došlo ke snížení počtu předávkování opioidy i pervitinem. Předávkování ostatními nelegálními drogami jsou velmi sporadická. Počet předávkování benzodiazepiny oproti předchozímu období mírně vzrostl.

Výskyt smrtelných předávkování podle krajů v roce 2016 uvádí tabulka 2. Je patrný vyšší výskyt smrtelných předávkování opioidy ve Středočeském kraji a v Plzeňském kraji, kde je vysoký výskyt užívání opioidních analgetik jako fentanylu a morfinu.

Tabulka 1: Smrtelná předávkování drogami v ČR v roce 2016 podle skupin drog, věkových skupin a pohlaví

Droga	Věková skupina												Pohlaví		
	< 15	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	60–64	> 64	muži	ženy	Celkem
Opiáty/opioidy	0	0	2	0	3	3	3	0	1	1	0	2	11	4	15
z toho jen opiáty/opioidy	0	0	1	0	1	1	3	0	1	0	0	0	5	2	7
z toho více látek vč. opiátů/opioidů	0	0	1	0	2	2	0	0	0	1	0	2	6	2	8
z toho metadon	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jiné drogy než opiáty/opioidy	0	0	1	2	3	3	3	0	2	2	1	0	12	5	17
z toho těkavé látky	0	0	0	0	1	0	1	0	0	2	1	0	3	2	5
z toho pervitin	0	0	1	1	1	3	2	0	2	0	0	0	8	2	10
Celkem nelegální drogy a těkavé látky	0	0	3	2	6	6	6	0	3	3	1	2	23	9	32
Psychoaktivní léky	0	0	2	3	5	4	10	6	7	9	3	13	28	34	62
z toho benzodiazepiny	0	0	2	1	2	1	4	2	1	0	0	5	7	11	18
Celkem	0	0	5	5	11	10	16	6	10	12	4	15	51	43	94

Tabulka 2: Výskyt přímých drogových úmrtí v roce 2016 podle krajů

Kraj bydliště	Nelegální drogy a těkavé látky				Psychoaktivní léky	Celkem
	z toho			Celkem		
	opiáty/opioidy	pervitin	těkavé látky			
Hl. m. Praha	0	1	0	2	5	7
Středočeský kraj	5	2	0	7	6	13
Jihočeský kraj	2	1	1	4	5	9
Plzeňský kraj	3	1	0	4	11	15
Karlovarský kraj	1	0	0	1	6	7
Ústecký kraj	0	0	0	0	0	0
Liberecký kraj	0	1	1	2	5	7
Královéhradecký kraj	0	2	0	2	4	6
Pardubický kraj	1	0	0	1	3	4
Kraj Vysočina	0	0	0	1	2	3
Jihomoravský kraj	0	1	1	2	7	9
Olomoucký kraj	1	1	1	3	2	5
Zlínský kraj	0	0	0	0	2	2
Moravskoslezský kraj	1	0	1	2	0	2
cizinci	0	0	0	0	0	0
neudáno	1	0	0	1	4	5
Celkem	15	10	5	32	62	94

Úmrtí pod vlivem drog

Celkem bylo v NRPATV v roce 2016 identifikováno 97 úmrtí pod vlivem drog (99 v roce 2015), včetně léků, z jiných příčin než předávkování. Z toho nejvíce, stejně jako v minulosti, bylo úmrtí v důsledku nehod a sebevražd. Přehled počtu a podílu vybraných skupin drog na jednotlivých skupinách úmrtí za přítomnosti drog uvádí tabulka 3. Nejvyšší počet případů nepřímých úmrtí s nálezem nelegálních drog je spojen s pervitinem a konopnými látkami.

Tabulka 3: Úmrtí pod vlivem drog zjištěná na odděleních soudního lékařství v ČR v roce 2016 podle vybraných skupin drog a příčin smrti

Droga	Nehoda	Sebevražda	Napadení	Nemoc	Nezjištěno	Celkem	Podíl (%)
Benzodiazepiny	13	11	0	8	7	39	40,2
Pervitin	10	7	0	2	1	20	20,6
Kanabinoidy	4	3	0	1	0	8	8,2
Těkavé látky	2	3	0	2	0	7	7,2
Opiáty	3	1	0	0	2	6	6,2
Ostatní stimulancia	1	0	0	0	2	3	3,1
Kokain	0	1	0	0	0	1	1,0
Jiné psychoaktivní léky	7	0	0	3	3	13	13,4
Celkem	40	26	0	16	15	97	100,0

Závěr

Bylo identifikováno 32 případů smrtelných předávkování nelegálními drogami a těkavými látkami. Psychoaktivní léky byly příčinou předávkování v dalších 62 případech. Z 32 případů přímých drogových úmrtí bylo 15 případů způsobeno opioidy, 10 pervitinem a 5 těkavými látkami. V roce 2016 nebylo ze soudně-lékařských oddělení hlášeno žádné úmrtí v důsledku předávkování tanečními drogami typu MDMA nebo novými syntetickými drogami, halucinogeny ani THC.

V roce 2016 bylo identifikováno 97 úmrtí pod vlivem drog z jiných příčin než předávkování, z toho nejvíce stejně jako v minulosti v důsledku nehod a sebevražd. Z nelegálních drog byl nejvyšší počet případů pod vlivem pervitinu (20) a konopných látek (8).

Vypracovala: Ing. Blanka Nechanská